

оцінки нових підприємств, адже у новоствореного підприємства відсутні показники фінансової діяльності за минулі роки. Однак ринковий метод може застосовуватися лише за умов добре розвинутого фондового ринку, відсутності проблеми ефективності ринку, наявності підприємства-аналога. Метод дисконтування грошових потоків є найкращим, адже він відображає принцип корисності: підприємство вартує стільки, скільки прибутку воно може згенерувати. Однак поки що даний метод не може бути цілком застосований для оцінки вартості українських підприємств. Використання цього методу передбачає здійснення прогнозу майбутніх фінансових показників діяльності підприємства, який у більшості випадків здійснюється шляхом аналізу часових рядів. В свою чергу застосування часових рядів для здійснення прогнозу показників фінансової діяльності українських підприємств не можливе оскільки даних не достатньо для побудови часового ряду. Таким чином, на сьогодні оцінка вартості українських підприємств може відбуватися шляхом комбінування методу дисконтування грошових потоків та ринкового методу.

Джерела та література

1. Дієва Н.М., Дедіков О.І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 328с.
2. Мельничук Д.Б. Механизм оценки состояния системы стратегического управления предприятием// Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – №2, <http://www.dis.ru/manag/arhiv/2002/2/11.html>.
3. Павловец В. Введение в оценку стоимости бизнеса// Экономика и менеджмент современного предприятия: проблемы и перспективы. – 2006. – №7. – С.8-16.

Воропаєва О.В.

РИНОК ЗЕРНА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Найважливіше значення для досягнення високого рівня економічної безпеки країни має вирішення питання щодо забезпечення продовольчої безпеки суспільства, досягнення міжнародних стандартів споживання. Адже продукти харчування, задовольняючи першочергові потреби населення, належать до тих ресурсів, без яких існування нації неможливе. Наявність продовольчої проблеми в світовій економіці пов'язано з особливістю агропромислового сектору, незбалансованістю попиту і пропозиції в різних країнах світу та регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теорії забезпечення продовольчої безпеки, зробили такі українські та зарубіжні вчені як О.І. Гойчук, І.С. Чорнодід, А.П. Гайдучкий, В.А. Муштай, О.В.Шумкова, Н.М. Ткачова, Л.І. Абалкін, З.М. Ільїна та ін. Здебільшого у публікаціях з досліджуваної проблеми з'ясовуються питання щодо сутності, місця і значення продовольчої безпеки у системі загальноекономічної безпеки держави (І.С. Чорнодід, Н.М. Ткачова) [1,2]; аналізується структура та рівні продовольчої безпеки (О.І. Гойчук) [3]. В.В.Юрчишин та П.Т. Саблук розглядають реформування АПК як основу продовольчого забезпечення країни [4]. А.П. Гайдучкий робить наголос на важливості залучення інвестицій у економіку країн для розв'язання продовольчої проблеми [5]. Однак, необхідно констатувати, що недостатньо уваги приділяється дослідженню окремих продовольчих ринків, в тому числі ринку зернових культур, який треба розглядати як один із головних чинників забезпечення продовольчої безпеки держави. Прогнозування особливостей його розвитку дозволяє створити умови для запобігання кризових явищ і підвищення ефективності функціонування економіки країни загалом.

Ціль статті – розглянути ринок зернових культур, як один із чинників забезпечення продовольчої безпеки країни; визначити динаміку та темпи розвитку основних складових ринку зерна в Україні.

Вклад основного матеріалу. Як слушно стверджує Н.М. Ткачова, продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток [2, с. 51].

В розвинених економіках матеріальні потреби індивідів практично задоволені, особливо це стосується виробництва продуктів харчування, які розглядаються в якості мінімальних державних стандартів (життєвий мінімум, мінімальна заробітна платня), та знаходяться в основі формування допустимих границь рівня життя. За аналогією з ієрархією потреб А. Маслоу, доки індивід не в силах задовольнити свої первинні потреби – в безпеці, їжі тощо, у нього не виникне потреб більш високого порядку – у саморозвитку, самовиразі тощо. Ось чому забезпечення продовольчої безпеки країни є основою життєзабезпечення, а отже і важливішою передумовою підвищення рівня та якості життя.

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення та зниження рівня продовольчої залежності від імпорту, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів імпортного контролю з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції [3, с. 120]. Надійність забезпечення продовольчої безпеки полягає як у достатньому самозабезпеченні продуктами харчування, так і в наявності коштів для їх імпорту в необхідних обсягах за умов мінімальної потенційної вразливості продовольчого забезпечення населення в разі виникнення ускладнень з імпортом продовольства (відсутність валюти, зростання цін, ембарго тощо).

Система національної безпеки повинна базуватися на принципах самозабезпеченості, незалежності, доступності та якості [3, с. 120]. Ці якісні характеристики у свою чергу слід враховувати при формуванні дер-

жавної політики продовольчої безпеки і забезпечувати такі її напрями: ефективний розвиток АПК, активізація зовнішньоекономічної діяльності у сфері агропромислового комплексу, формування доходів населення, забезпечення збалансованого і якісного харчування.

Світова практика засвідчує, що лише та держава, яка здатна гарантувати забезпечення населення базовими продуктами харчування (зерно, картопля, овочі, цукор, м'ясо, молоко) у будь-яких умовах, здатна проводити незалежну зовнішню політику. Продовольча незалежність характеризується таким рівнем розвитку економіки, коли продовольча безпека держави не залежить від зовнішніх продовольчих поставок. Для запобігання ситуації залежності держава має нарощувати свій економічний потенціал, підвищувати ефективність агропромислового виробництва. Це є особливо необхідним в умовах прагнення України інтегруватися як повноцінний партнер у європейське та світове товариство.

У 2007 р. обсяг виробництва валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств України становив 94,4 % порівняно з 2006 р., в тому числі за рахунок зменшення валової продукції галузі рослинництва на 9,4 %, у тому числі на 15% зменшення виробництва зерна всіма категоріями господарств до 29,3 млн. тонн [6]. Але цього цілком було достатньо для задоволення внутрішніх продовольчих потреб та експорту. На початок жовтня 2008р. виробництво зернових культур (включаючи кукурудзу) становило 44,8 млн.т (у початково оприбуткованій вазі), що в 1,8 раза більше порівняно з початком жовтня 2007р. [6].

Протягом останніх років експорт основних видів продукції рослинництва (зокрема зернових) є ефективним (табл.1), [7]. У 2000-2006 рр. частка України в світовій торгівлі трьома провідними культурами (пшеницею, кукурудзою, ячменем) в середньому становила 1,7 % світового експорту (для порівняння США - 26%, Канада - 17%), а відношення перехідних залишків до середньорічного споживання становило 8,7%. Основними імпортерами українських зернових в 2000-2006 рр. були Польща (20 % експорту), Італія (7 % експорту), Іспанія (4 %), Корея (4,3%), Єгипет тощо. Нарощування експортних поставок зерна (табл. 1) і відповідне збільшення частки зернових у структурі вітчизняного експорту зумовлює збереження високої (понад 50% за 2006-2007 рр.) питомої ваги сировинних товарів і продукції первинної переробки у структурі агропродовольчого експорту.

Таблиця 1. Зведений зерновий баланс України, млн. тонн

Показник	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006
Початкові залишки	-3,4	4,2	4,8	3,7	2,1	5,2
Посівна площа, млн. га	17,7	16,3	15,4	17,9	15,9	16,0
Збиральна площа	12,2	15	14,2	11,1	14,8	14,6
Урожайність, т/га	17,5	23,25	27,25	18,21	28,30	25,74
Валовий збір	23,4	32	38,8	20,2	41,8	37,6
Імпорт	4,8	0,2	0,68	3,53	0,12	0,14
Експорт	1,8	7,4	10,7	2,9	11,3	14

Однак, слід звернути увагу на той факт, що у період 2000-2006 рр. відбулося зменшення питомої ваги зернових у загальному обсягу реалізації сільськогосподарської продукції, що спричинило зменшення рівня рентабельності виробництва зерна. Так, протягом 2000-2006 років питома вага зернових у загальній реалізації зменшилася на 8,7% (або в 0,9 рази), в той час як рентабельність виробництва зерна зменшилася на 95,4%. Але у 2007 році рентабельність виробництва продукції сільського господарства значно збільшилась з 2,8% у 2006 р. до 15,6 % у 2007 р., у тому числі за рахунок збільшення рентабельності зерна з 7,4% у 2006 р. до 28,7% у 2007р. (табл. 2), [6].

Таблиця 2. Узагальнюючі показники функціонування зернового ринку України

Показники	Роки							2006 у % до 2000 р.
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Валовий збір, тис. тон	24459	39706	38804	20234	41809	38016	37600	+53,7
Реалізовано зерна, тис. тон	10726	16967	18979	8999	16698	19458	20440	+90,6
Питома вага зернових у валовій продукції с/г, %	19,5	28,3	27,3	16,4	27,7	25,2	24,7	+26,7
Питома вага зернових у загальній реалізації, %	40,0	43,7	41,8	34,4	32,7	34,6	36,5	-8,7
Рентабельність с/г виробництва, %	9,0	5,0	-1,9	-0,03	12,6	14,7	14,9	+65,7
у т.ч. зерна	64,8	43,3	19,3	45,8	20,1	3,4	3	-95,4

Слід зазначити, що загалом ціни на зернові на внутрішньому ринку зростають, що обумовлено в значній мірі збільшенням обсягу експорту. Найвищими темпами зростали і утримувалися навіть в урожайні роки ціни на ячмінь та пшеницю, що обумовлено стабільністю ринкового попиту на цю продукцію.

Протягом 2000-2006 рр. середня амплітуда реалізаційних цін на пшеницю та ячмінь змінювалась більше ніж у двічі, а кукурудзи – в 1,04 рази (максимальні ціни були зафіксовані в найменш врожайному 2003 р.). Однак, після стрімкого зростання цін на всі основні зернові культури у 2003 р., останні два роки (до 2006 р.) відбувається їх зниження, обумовлене зростанням пропозиції на ринку зерна [6]. Однак, вже в 2006 році відбувається підвищення цін, обумовлене зменшенням пропозиції зерна на 5% у порівнянні з аналогічним показником 2005 року. Так, в середньому протягом 2005-2006 рр. ціни на ячмінь збільшилися на 22 %,

на пшеницю – 15,6%. Однак, разом із тим відбувається зменшення цін на кукурудзу майже на 2% в 2006 р. у порівнянні з 2004 р. (в 2004 р. був отриманий рекордний урожай за останні 20 років, але кон'юнктура для експорту української кукурудзи несприятлива). Таким чином, для внутрішнього українського ринку зерна є характерним нееластичний рівень попиту (на відміну від світового). За цієї умови незначне коливання в обсягах ринкової пропозиції на внутрішньому ринку, що відбувається під впливом цілого ряду екзогенних чинників (зростання експортного попиту, спекулятивні очікування тощо) при ізоляції внутрішнього ринку зерна від альтернативних каналів формування ринкової пропозиції, призводить до істотних змін у динаміці ринкових цін.

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» державний продовольчий резерв зерна та цукру повинен бути сформований на рівні не менш як 10% внутрішнього споживання, що становить 565 тис. т зерна та 180 тис. т цукру. За результатами 2006 р. державний продовольчий резерв зерна сформовано лише в обсязі 5% (309 тис. т) від річного внутрішнього споживання, а цукру – 1% (25 тис. т). При цьому виділені кошти, яких бракувало для виконання затвердженої програми, не були освоєні у повному обсязі. У звітному періоді структурними підрозділами міністерства підготовлено і внесено на розгляд Кабінету Міністрів України 164 проекти нормативно-правових актів, з яких 54 (33%) були повернуті на доопрацювання. Суттєвого поліпшення потребує і робота з виконання власних рішень. 2006 року видано 910 наказів та розпоряджень міністерства, і майже третина з них виконувалася з порушенням встановлених контрольних строків [8].

Міністерством аграрної політики України прийнято комплексну галузеву програму «Розвиток зернової виробництва в Україні до 2015 року», виконання якої дасть змогу одержати валовий збір зерна на кінець встановленого періоду до 50 млн. тонн. Значна частина зерна (13-15 млн. т) буде використана для експортних поставок.

Висновки. Отже, безпека економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Що стосується України, то в умовах інтеграції у світову економічну систему питання продовольчої складової економічної безпеки набуває все більшої ваги. Це стосується виробництва продовольчих товарів, їх розподілу, імпорту-експорту продовольства, споживання продуктів харчування тощо. На сучасному етапі для України є важливим визначити стратегію продовольчої безпеки і механізм її забезпечення, виходячи в першу чергу, з позицій національних інтересів і з урахуванням глобальних проблем продовольчої безпеки. Для внутрішнього українського ринку зерна є характерним нееластичний рівень попиту (на відміну від світового). За цієї умови незначне коливання в обсягах ринкової пропозиції на внутрішньому ринку, що відбувається під впливом цілого ряду екзогенних чинників (зростання експортного попиту, спекулятивні очікування тощо) при ізоляції внутрішнього ринку зерна від альтернативних каналів формування ринкової пропозиції, призводить до істотних змін у динаміці ринкових цін.

Джерела та література

1. Чорнодід І.С. Економічна безпека як категорія економічної теорії // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11(29). – С. 13-20
2. Ткачова Н.М. Інноваційна складова економічної безпеки держави: Монографія. – Д., 2008. – 376 с.
3. Гойчук О.І. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 12(30). – С. 119-129
4. Саблук П.Т., Юрчишин В.В. Розробка аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини України // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ, 2002. – С. 625-642
5. Гайдуцький А.П. Міжнародні інвестиційні процеси у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1(55). – С. 111-121
6. www.ukrstat.gov.ua
7. <http://minagro.kiev.ua>

Гальчинський Л. Ю., Чернишов І. В.

ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ІНВЕСТИЙНИХ ПРОЕКТІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вступ. Зародження нової реальності спонукає управлінців компаній до перегляду традиційної системи управління, що так добре служила упродовж останніх 100 років [1]. Тепер потрібні нові критерії й методи оцінки ведення бізнесу, що особливо актуально у нашій країні.

Зниження інвестиційної активності, що спостерігається в українській економіці, спричинене не тільки міжнародною фінансовою кризою, а й багатьма іншими факторами. Не останнє місце серед них посідає відсутність надійних рекомендацій щодо підготовки інвестиційних проектів та оцінки ефективності їх здійснення.

Виходячи з цього постає необхідність у розробці методики оцінювання інвестиційних проектів, що ґрунтуватиметься на дисконтуванні фінансових потоків, їхньому розподілі між реінвестуванням та збільшенням фонду накопичення на основі фінансового стану підприємства, впливу зовнішніх економічних чинників в умовах невизначеності [2].

Постановка задачі. Практика проведення реальних прогнозних розрахунків ефективності впроваджен-